

Fernando Aramburu (2020): *Vlast'*

Bratislava, Inaque, 567 strán, ISBN 978-80-8207-087-6

Preložil: Peter Bilý

Diela španielskych autorov sa v súčasnosti neobjavujú na Slovensku často, pozornosť vydavateľov sa v posledných rokoch prikláňa skôr k dielam ich hispanoamerických kolegov (vyšli diela Roberta Bolaña, Jorgeho Luisa Borgesa, Ernesta Sabata, Alejandry Pizarnikovej, Amparo Dávilovej, Octavia Paza, Vicenteho Huidobra a, samozrejme, znovu García Márquez či Isabel Allendeová).

Španielsky autor Fernando Aramburu (1959), ktorého román *Patria* (2016) vyšiel na jeseň roku 2020 pod názvom *Vlast'* vďaka vydavateľstvu Inaque aj v slovenskom preklade, nie je našim čitateľom celkom neznámy.

V roku 2006 prinieslo vtedy pomerne nové vydavateľstvo Belimex jeho poviedkovú zbierku *No ser no duele*. Slovenské vydanie má názov *Nebyť neboli* a preložil ho Branislav Bačík. Na vydaní poviedok vtedy u nás neznámeho baskického autora má akiste zásluhu aj vtedajšia editorka vydavateľstva, hispanistka Andrea Dvorská.

Podobne ústretový prístup našiel autor aj vo vydavateľstve Inaque, ktoré sa venuje najmä vydávaniu súčasnej svetovej literatúry a k dielam hispánskych autorov má dlhodobo dobrý vzťah. V roku 2016 vydalo dva romány čilského autora Roberta Bolaña (*Vzdialená hviezda* a *Novelita lumpen*) a v roku 2020 *Memoáre v listoch* Emmy Reyesovej v preklade Petra Bilého, ktorý sa zaslúžil aj o mimoriadne kvalitné pretlačenie Aramburovho posledného románu *Patria*. Peter Bilý niekoľko rokov v Španielsku žil a literatúry písané po španielsky sleduje dlhodobo ako básnik, prozaik i prekladateľ.

Fernando Aramburu (1959) pochádza z Baskicka a jeho dnes už slávny román, ktorý sa dočkal nielen vyše tridsiatich zahraničných vydání, ale aj seriálového spracovania na stanici HBO, je pokusom vrátiť sa s istým časovým i priestorovým odstupom (autor žije od roku 1985 v nemeckom Hannoveri) k zásahom činnosti teroristickej organizácie ETA do každodenného života obyčajných ľudí.

Slovenský preklad vyšiel v edícii *Apostrof* s neprehliadnuteľnou obálkou Barbory Šajgalíkovej, ktorá odlišuje slovenské vydanie od väčšiny zahraničných vydaní, ktoré zachovali pôvodnú obálku španielskeho vydavateľstva Tusquets s postavou muža odchádzajúceho v daždi s červeným dáždnikom (aluzívny odkaz na Baskicko, kde často prší, takže aj väčšina dôležitých románových scén sa odohrá v daždi, a na krvavý boj extrémistických zložiek ETA).

Hoci román vzbudzuje svojím rozsahom (553 strán slovenského textu) dojem veľkej generačnej fresky, čitateľa možno prekvapí, že ide o komorný, no súčasne nadčasový, antickú tragédiu pripomínajúci príbeh dvoch rodín, žijúcich v mestečku neďaleko mondénneho baskického letoviska San Sebastián. Pred čitateľom sa roztvára kaleidoskop (tak román pomenoval v jednom z rozhovorov autor) príbehov deviatich členov dvoch kedysi spriatelených rodín, ktoré sa pretnú a vzápätí rozdelia v okamihu teroristického útoku, pri ktorom zahynie Txato, otec jednej z rodín. Príbeh sa začína skladať v roku 2011, keď po štyridsiatich rokoch organizácia ETA oznámi, že skladá zbrane. Informácia povzbudí Txatovu vdovu Bittori, aby sa vrátila do svojho bytu, odkiaľ v obavách pred ďalšími násilnosťami odišla, a hľadala manželovho vraha. Podozrivý je najmä syn jej kedysi najlepšej priateľky Miren. Tá musí v súlade s politikou centrálnej vlády cestovať z Baskicka cez celú krajinu na juh, do Andalúzie, kde si Joxe Mari – čím ďalej od domova a miesta činu – odpykáva dlhoročný trest. Obidve protagonistky prišli o dovedajší život, rodinu, priateľstvo.

Kniha má 125 pomerne krátkych kapitol. Deväť postáv reprezentuje rôzne ľudské charaktery, ktoré rozličným spôsobom reagujú na problémy baskickej a španielskej spoločnosti. Napriek autorovej schopnosti podať príbeh dynamicky, akoby v prestrihoch, jeho úsilie použiť pri tom takmer všetky „vd'áčné“ motívy (ochrnutá mladá žena na vozíku, opatrovateľka z chudobnej hispanoamerickej krajiny, manželská kríza, nezamestnanosť, homosexualita jedného zo synov, rakovina, postavenie básnika-umelca v spoločnosti, život bohatých podnikateľov...) môže miestami pôsobiť ako klišé. Navyše, autor čitateľovi oznamuje svoj umelecký zámer „v priamom prenose“, v scéne zo stretnutia obetí terorizmu s fiktívnym spisovateľom, svojím alter-ego, ktorý publiku prezentuje nový román o tom, „ako človek vnútorne prežíva to, že atentátom prišiel o otca, manžela, brata. Ako sa vdova,

sirota či zmrzačený človek vyrovnáva so životom po teroristickom zločine.“ (s. 177)

Osudy protagonistov sa odohrávajú paralelne, no autor ich v románovom diskurze skladá tak, aby predstavili dôsledky ústrednej udalosti (Txatovej smrti) na život protagonistov a naznačili príčiny, vedúce ku krvavým stretom dvoch znepriatelených táborov.

Hybnou silou románového príbehu sú ženy, matky, manželky, sestry, priateľky. Posledná scéna, v ktorej sa Bittori (nešťastná vdova) a Miren (nešťastná matka) predsa len stretnú a pozdravia, nie je happy end, je však uveriteľná, lebo naznačuje, že niektoré problémy sa nedajú vyriešiť ani ľahko, ani rýchlo.

Komornosť príbehov podčiarkuje aj strohý, hovorový jazyk románu. Do pásma diskrétného rozprávača prenikajú vnútorné monológy postáv, polopriama reč a najmä živé hovorové dialógy s množstvom španielskych či baskických slov (čitateľ ocení glosár baskických a španielskych výrazov, s. 555 – 559), dotvárajúcich atmosféru diela. Nejednoznačnosť záverov a problematickú objektivitu pri posudzovaní problému autor naznačuje na viacerých miestach zaujímavým používaním zdvojených vyjadrení („Dostala sa k chúlостivému bodu, čo si budeme nahovárať, šla mu napísať, že Txato, v deň, keď ho zabili/keď ste ho zabili, jej na obed povedal, že stretol Joxe Mariho a že s ním prehodil pár slov.“ (s. 443)

Preklad Petra Bilého je suverénny, jeho slovenčina bohatá aj presná. Uznanie za pozornú a sústredenú prácu si zaslúži aj redaktorka Martina Kubealaková. Poteší najmä prirodzené plynutie hovorových pasáží aj iskrivosť subštandardnej lexiky a s istotou pretlmočené kultúrne referencie. V románe je len málo dlhších statických opisov, ak sú, tak pôsobia skôr ako dlhšie zábery s protagonistami v pohybe. Dôraz je na dialógoch, nezriedka vtipných, sarkastických, aj bolestivých. Udržať dynamiku, rytmus a sviežosť na takej veľkej ploche prekladaného textu nebolo určite jednoduché. Petrovi Bilému sa to podarilo. Cenný je aj jeho osobne ladený doslov (s. 561 – 567), prinášajúci prekladateľove priame skúsenosti zo života v Baskicku. Ako hovorí „autor potreboval viac než päťsto strán na vykreslenie nejednoliatej reality baskickej každodennosti, do ktorej zasiahol extrémizmus ETA“ (s. 567) a možno by bolo vhodné začať čítanie tejto knihy práve ním.

Román napriek mimoriadnemu úspechu u španielskych čitateľov i literárnej kritiky, o čom svedčí množstvo významných ocenení, vyvolal aj kritické reakcie. Rôzne názory sú na nevyváženosť priestoru, ktorý autor venuje jednotlivým stranám konfliktu, priveľký rozsah, „rozmazané“ finále, ale kontroverzne je napríklad chápaný aj plagát k televíznemu seriálu, na ktorom je na jednej polovici Bittori držiaca v daždi na ulici telo mŕtveho manžela a na druhej Joxe Mari ležiaci takmer nahý na zemi v cele väznice. Otázka, či možno klásť na jednu úroveň ich utrpenie, vyvoláva nekonečný rad ďalších otázok a úvah, najmä o možnosti odpustenia. Aj to je zmysel tohto románu a je naozaj dobré, že vyšiel aj v slovenčine.

Eva Palkovičová

Katedra romanistiky

Filozofická fakulta UK v Bratislave

Gondova 2, 811 02 Bratislava 1, Slovensko

eva.palkovicova@uniba.sk